

До спеціалізованої вченої ради
ДФ 35.051.159
Львівського національного університету
імені Івана Франка
79000, м. Львів, вул. Університетська, 1

ВІДГУК

офіційного опонента

**кандидата юридичних наук, професора, першого проректора
Львівського державного університету внутрішніх справ
Созанського Тараса Івановича
на дисертацію Бурачинської Юстини Богданівни
на тему: «Створення небезпеки як ознака складу кримінального
правопорушення у кримінальному праві України»,
подану на здобуття ступеня доктора філософії
в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»**

Актуальність теми дисертації пов'язана з тим, що питання, які безпосередньо стосуються проблематики створення небезпеки як ознаки складу кримінального правопорушення досі не вивчалися в Україні на монографічному рівні. Крім цього, багато аспектів, що стосуються теми дисертації, залишаються спірними як для кримінально-правової науки, так і для правозастосовної діяльності, та потребують вирішення. Хоча дослідники давно виділяють групу кримінальних правопорушень, ознакою складів яких є створення небезпеки, однак науковцями досі не напрацьовано уніфікованих ознак, якими наділені склади таких кримінальних правопорушень. Також не є достатньо розробленими положення про те чому саме виникає потреба у криміналізації відповідних діянь, які створюють небезпеку; у яких випадках доцільно встановлювати кримінальну відповідальність за створення небезпеки та чим це обумовлено. Ці та інші проблемні питання, які стосуються кримінальної відповідальності за створення небезпеки, є дискусійними у доктрині кримінального права і потребують вирішення, що сприятиме єдності правозастосовної практики.

Все вищезазначене підтверджує, що тема, обрана для дисертаційного дослідження, є актуальною як з теоретичної, так і практичної точки зору.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дослідженні зумовлюється високим науковим ступенем та рівнем доведеності висновків та результатів дисертаційного дослідження. Ознайомлення із дисертацією Бурачинської Ю. Б. дозволяє зробити висновок про те, що дослідження є самостійною, творчою,

цілісною науковою роботою, яка характеризується системним підходом до предмету дослідження. Метою дослідження авторка визначила комплексне вирішення проблемних питань щодо створення небезпеки як ознаки складу кримінального правопорушення у кримінальному праві України, а також розробку та обґрунтування пропозицій із вдосконалення положень кримінального закону у цій частині. Для досягнення поставленої мети визначено дев'ять завдань, які в цілому кореспондують з планом роботи та положеннями, викладеними у висновках, і успішно виконані дисертанткою.

Об'єкт та предмет дослідження чітко сформульовані. Об'єктом є кримінальна відповідальність за створення небезпеки. Предмет дослідження – створення небезпеки як ознака складу кримінального правопорушення у кримінальному праві України.

Оцінка структури дисертації показує, що вона логічно пов'язана з визначеними метою, завданнями, об'єктом і предметом дослідження та передбачає висвітлення тих питань, які безпосередньо стосуються обраної авторкою теми. Дисертація складається із анотації, вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел та чотирьох додатків.

Авторкою дисертації проаналізовано значний обсяг наукових джерел, які безпосередньо стосуються проблематики наукового дослідження, актів чинного законодавства України, міжнародних інституцій, практики національних судів, законодавства зарубіжних держав (209 найменувань на 20 сторінках).

Висновки та результати дослідження є достатньо обґрунтованими, оскільки вони отримані завдяки використанню дисертанткою загальнонаукових та спеціальнонаукових методів наукового пізнання, що були обрані з урахуванням мети, завдань, об'єкта та предмета дослідження. Обґрунтованість і достовірність отриманих наукових результатів дослідження забезпечуються застосуванням дисертанткою діалектичного, історико-правового, порівняльно-правового, герменевтичного, формально-логічного (догматичного) методів, а також методу аналізу та синтезу.

Теоретичну основу дисертаційного дослідження складають наукові праці українських та зарубіжних вчених з кримінального права, теорії права та інших галузей суспільних наук. Нормативно-правову базу дослідження склали Конституція України, Кримінальний кодекс України, інші нормативно-правові акти України, міжнародні правові акти.

Висновки та пропозиції за результатами цього дослідження доповідалися й обговорювалися на засіданнях кафедри кримінального права і кримінології юридичного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка.

Наукова новизна одержаних результатів. Дисертаційна робота Бурачинської Ю. Б. містить висновки та пропозиції, яким характерна наукова новизна. Вони є належним чином обґрунтованими результатами дослідження, викладеними у різних підрозділах роботи.

Зокрема, у підрозділі 2.2 Розділу II дисертації авторка вказує, що поняття «делікт створення небезпеки» варто розглядати у широкому та вузькому значенні. У широкому значенні це поняття охоплює усі кримінальні правопорушення, суспільна небезпека яких полягає у створенні реальної загрози заподіяння істотної шкоди. Реальна загроза заподіяння істотної шкоди виникає у випадку, коли винний починає виконувати або виконує передбачене в статтях Особливої частини КК України суспільно небезпечне діяння і цим ставить об'єкт кримінально-правової охорони у небезпеку заподіяння йому істотної шкоди. З огляду на різні обставини (важливість об'єкта кримінально-правової охорони, його вразливість до ушкоджуючих факторів, потенційно уразлива дія тощо) у тексті кримінального закону створення можливості заподіяння істотної шкоди законодавець відображає крізь низку законодавчих положень: замах на кримінальне правопорушення, конструюванням формальних та усічених складів або ж як окремих різновидів суспільно небезпечних наслідків. У вузькому значенні в обсяг поняття «делікт створення небезпеки» входять кримінальні правопорушення, в яких створення небезпеки є окремою ознакою складу – суспільно небезпечним наслідком. У цьому значенні ці делікти є різновидом деліктів створення небезпеки у широкому значенні. Інші види деліктів створення небезпеки теж можуть створювати реальну небезпеку. Але для них вона не є ознакою складу кримінального правопорушення.

Крім цього, позитивним є те, що здобувачка під час дослідження розкриває значення «небезпеки» у кримінальному праві, вказуючи, що «небезпека» має потрійне значення: є реальною можливістю настання істотної шкоди у майбутньому; є дійсністю, тобто станом, у якому перебуває об'єкт кримінально-правової охорони; такий стан стає новим джерелом потенційної небезпеки. Так, у результаті вчинення делікту створення небезпеки дійсність змінюється у такий спосіб, що по-перше, виникає нова можливість, а саме можливість заподіяння істотної шкоди, по-друге, об'єкт кримінально-правової охорони переходить у новий стан – стан реальної небезпеки, по-третє, виникає певне джерело потенційної небезпеки. Поява такої можливості виводить об'єкт кримінально-правової охорони з наявного до вчинення цього діяння стану захищеності, хоча дійсна шкода такому об'єкту ще не заподіюється. Тобто діяння суб'єкта кримінального правопорушення не є достатньо інтенсивним або не таким, що за своїм характером здатне спричинити реальну шкоду, але все ж змінює дійсність у такий спосіб, що виникає можливість настання такої шкоди. Спричинені

діянням зміни у існуючій раніше дійсності стають новою дійсністю. У цій новій дійсності порушується захищеність певного об'єкта кримінально-правової охорони, такий об'єкт більше не перебуває в стані безпеки, але дійсна шкода такому об'єкту ще не заподіюється. Одночасно з появою нової дійсності виникає нова можливість – можливість настання дійсної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони у майбутньому. Ця можливість є реальною, яка у випадку наявності певних детермінантів реалізується і настане дійсна шкода для об'єкта кримінально-правової охорони.

Також авторка в роботі обґрунтовує, що з метою дотримання принципів диференціації кримінальної відповідальності, а також забезпечення співмірності виду і розміру покарання тяжкості кримінального правопорушення, санкція за делікт створення небезпеки має передбачати менш суворий вид і розмір покарання, ніж у випадку заподіяння реальної істотної шкоди об'єкту кримінально-правової охорони. Відповідно Бурачинська Ю. Б. у дисертації пропонує шляхи вдосконалення КК України у цьому контексті (зокрема, про це йдеться у підрозділі 2.4 Розділу II дисертації, а самі зміни до КК України запропоновано у додатках В та Г дисертації).

Варто зазначити, що у дисертаційному дослідженні розглянуто й інші положення, які підтверджують наукову новизну висновків, пропозицій та рекомендацій. Відтак, робота Бурачинської Ю. Б. повністю відповідає цьому критерію оцінювання.

Повнота викладу результатів дисертаційного дослідження та наукових положень в наукових публікаціях, захищених за темою дисертації обумовлюється активною апробацією результатів дисертаційного дослідження у наукових публікаціях Бурачинської Ю. Б. у фахових виданнях України, в опублікованих тезах доповідей дисертантки на українських та міжнародних наукових та науково-практичних конференціях. Так, основні положення, висновки та пропозиції, сформульовані за результатами дисертаційної роботи, викладено у тринадцяти наукових працях. Це, зокрема, чотири наукові статті у фахових виданнях України категорії «Б» та дев'ять тез доповідей на наукових, науково-практичних конференціях.

Практичне значення одержаних результатів. Викладені у дисертації висновки та рекомендації можуть бути використані у:

– науково-дослідній сфері та навчальному процесі – як підґрунтя для подальших наукових досліджень проблематики кримінальної відповідальності за створення небезпеки; під час викладання кримінального права України та інших навчальних дисциплін; підготовки підручників, навчальних посібників, науково-практичних коментарів до КК України;

– правотворчості – для удосконалення положень кримінального законодавства України;

– правозастосовній діяльності – для вдосконалення практики застосування КК України в частині притягнення до кримінальної відповідальності за створення небезпеки.

Текстових запозичень у дисертації без посилання на джерело, інших елементів академічної недоброчесності у роботі не виявлено.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації. Позитивна оцінка роботи не виключає наявності в дисертації Бурачинської Ю. Б., як і в будь-якій значній за обсягом і кількістю досліджуваних проблем науковій праці, окремих суперечливих або дискусійних положень, котрі потребують додаткової аргументації або пояснень здобувачки під час прилюдного захисту.

1. Дисертантка досить часто застосовує термін «делікти». Однак, на мою думку, застосування цього терміну у роботі не завжди є виправданим та доцільним. Звертаючись до загальноновизнаних визначень поняття делікт походить від лат. *Delictum* і означає правопорушення, провина, проступок) - протиправна поведінка, правопорушення, тобто незаконна дія, проступок, злочин, тобто вчинення дії, що суперечить закону і завдає шкоди суспільству, державі або особі. Таке правопорушення є підставою для притягнення правопорушника до відповідальності, передбаченої законом і не обов'язково кримінальної. Проте, в роботі дисертантка вживає термін «делікт», як правило, у тому ж значенні, що і кримінальне правопорушення.

Тому під час захисту хотілося б почути аргументи на користь цієї позиції авторки.

2. Підрозділ 2.1. роботи називається Поняття «створення небезпеки» у кримінальному праві. В ньому дисертантка зазначає, що з'ясування суті будь-якого явища потребує визначення його сутнісних ознак, які формують зміст такого поняття. Однак «поняття» включає в себе не лише зміст (сутнісні або істотні ознаки), а і обсяг (види) явища. В підрозділі авторкою згадується про окремі прояви створення небезпеки, однак ґрунтовно не розглядається, така позиція потребує додаткового наведення аргументів.

3. Загалом погоджуючись з позицією авторки щодо уніфікації кримінально-правових норм, проте вважаю за необхідне наголосити на більш обережному підході до законодавчої ініціативи пропонуючи нові склади кримінальних правопорушень. Зокрема, авторкою пропонується доповнити чинний КК України новою статтею 129-1 «Створення небезпеки для життя чи здоров'я іншої людини», в якій передбачено, що кримінально караним є порушення спеціальних правил особою, яка зобов'язана їх дотримуватися, що створило небезпеку для життя іншої людини, а також небезпеку заподіяння такій людині тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень. Така пропозиція значно розширює дію кримінального закону, зокрема, кримінально караним стає, наприклад, перевищення особою швидкості під час кермування автомобілем.

При чому, чим більша швидкість тим більша загроза заподіяння людині тяжких або середньої тяжкості тілесних ушкоджень, однак ні меж мінімально допустимого перевищення, ні обґрунтованого підтвердження, що перевищення саме на цю певну ступінь швидкості спричинить саме середньої тяжкості тілесні ушкодження або більш тяжке немає та і мабуть бути не може. Питання про імовірність настання наслідків в роботі розглядалось і позиція авторки обґрунтовувалась, але запропонована конструкція норми видається не вдалою для практичного застосування. Тому, потребує додаткового пояснення позиція авторки щодо доцільності доповнення КК України статтею саме в цій редакції

4. Також хотілося б почути додаткові обґрунтування на користь позиції авторки щодо внесення запропонованих змін до санкцій основного та кваліфікованого складів кримінальних правопорушень. Так, у роботі стверджується, що суттєвим недоліком кримінального закону є випадки коли санкція основного та кваліфікованого складів кримінальних правопорушень, так би мовити, «накладаються» і цей недолік відповідно треба усунути (С.187). Однак, така позиція видається не достатньо обґрунтованою, адже суттєво піднімає нижню межу санкції у кваліфікованих складах кримінальних правопорушень фактично безпідставно. Кожен конкретний випадок вчинення кримінального правопорушення судом оцінюється індивідуально і теоретично може бути ситуація, коли у одному випадку за вчинення кримінального правопорушення передбаченого основним складом при наявності обтяжуючих обставин може бути призначено більш суворе покарання, ніж у іншому випадку вчинення кваліфікованого складу кримінального правопорушення при наявності пом'якшуючих обставин. А наявність широких меж санкції тільки сприяє диференціації покарання.

Водночас висловлені зауваження носять переважно уточнювальний характер і не впливають на загальну позитивну оцінку виконаного дослідження. Їхньою метою є запросити авторку до наукової дискусії та врахувати зазначені зауваження у подальшій науковій розробці проблематики дослідження.

Загальний висновок та оцінка дисертації.

1. Дисертаційна робота Бурачинської Ю. Б. на тему «Створення небезпеки як ознака складу кримінального правопорушення у кримінальному праві України», подана на здобуття ступеня доктора філософії, є комплексним, цілісним, завершеним науковим дослідженням. У ній отримано нові науково обґрунтовані результати, що відрізняються новизною в постановці і вирішенні проблем правового регулювання створення небезпеки як ознаки складу кримінального правопорушення у кримінальному праві України.

2. Дисертація Бурачинської Ю. Б. на тему «Створення небезпеки як ознака складу кримінального правопорушення у кримінальному праві України» за актуальністю, ступенем наукової новизни, обґрунтованістю, науковим та практичним значенням здобутих результатів відповідає спеціальності 081 Право

та вимогам «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із змінами, внесеними згідно з Постановами Кабінету Міністрів України від 21.03.2022 року № 341 та від 19.05.2023 року № 502), та «Вимогам до оформлення дисертації», затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 року № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України від 31.05.2019 року № 759), а її авторка, Бурачинська Юстина Богданівна, на підставі прилюдного захисту заслуговує на присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**кандидат юридичних наук,
професор, перший проректор
Львівського державного
університету внутрішніх справ**

Тарас СОЗАНСЬКИЙ